Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 11 ФЕВРАЛЬ, 1988 ШУ. ★ № 18 (7521). ★ Мах 3 кеп.

КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева Афганистана хьакъехьара ЗАЯВЛЕНИ

ИІаьххача хана дІахьош я Афганистанера тІема конфликт. Из эггара халагІчен Іаткъачен конфликтех цаІ я. ХІанз, доллача хІаман уйла йинча, из политически къоастаяра эша цхьадола къаьстта хьалаш хьахиннад. Цунца дувзаденна советски кулгалхоша лерхІ шоашта хетаэ дІааланза даргдоацаш, чаккхъяллалца шоай позици йовзийта езаш.

Касттача хана ООН генеральни секретара ший викалга гІолла Женеве Афганистанеи Пакистанеи юкъерча переговорий аргІанара раунд хургья. Из раунд тІеххьара хила тарлуш я.

Женеве хургйолча переговорашка барт бара ерригаоагІонаш чулоаца документаш хІама ца эшшаш оттадаь даьннад хІанз. Цу документашта юкъейолх вІаши чурча гІулакхашта юкъе ца лелхара а Афганистанера байдда бахараш Пакистанера цІабахкара а афгано-пакистански соглашенеш; Афганистан Республика чурча гІулакхашта юкъе ца лелхара дунен халкъашта юкъера гарантеш; дош политически къоастадара ерригача элементий вІаши болча бувзамах дола документ. ТІахьожама механизм хьаярах баь барт а ба.

ХІаьта фуд де дезаш дусар? Афганистанера советски эскар арадаккхара массанена мегаш йола ха оттаяр. Духхьала ха, хІана аьлча афгански кулгалхощца баьча бартагІа советски эскар арадаккхарах йола принципиальни политически решени тІаниіцар оаха хьалхехьа а. из цу ханне дІа а кхайкадир.

Ханах долча деша я технически политически оагІонаш. Техническичох аьлча, гучогІа, эскар фактически арадаккхара белггала ха езаргья. Укхаза дерригадоашхаш дувца а дезаргдийтеш.

Политически оагІув латт, кхетадеш ма хиллара, Афганистана чурча гІулакхашта юкъе ца лелхийтарца советски эскар арадоаккхилга дувзаденна хиларах. ХІанз хьахиннай из дош къоастадара эша таронаш.

Женеве афгано-пакистански переговораш сиха а толаме а чакхъяхара гІо де гІерташ, СССР-еи Афганистан Республикаи правительствашa барт баьб советски эскар арадаккхара ха хаьдда оттае — 1988 шера 15 май — 10 бетта йолча хана арадаккха а. Из ха оттаьй дош къоастадарах йолча соглашенешта 1988 шера 15-ча мартал тІехьа доацаш кулгаш яздергдоландаь, долче ши бутт баьнначул тІехьагІа цхьан ханна уж чІоагІлург а йоландаь. Нагахьа санна соглашенешта 15 мартал хьалхагІа кулгаш яздой цунга хьежжа хьалхагІа арадаккха доладергда эскар а.

Укх тІеххьарча хана оттадора ер дош а: советски эскар этапашта декъаш арадаккха мегаргдацар-хьогІ, советски контингента дикка доккхагІдола дакъа хьалхарча этапе а доаккхаш. Фуд хІаьта, из де а мегаргдар. Афгански кулгалхойи тхойи раьза да цунна.

Цу дерригне хьахулийт соглашенешта эггара гаргагІарча хана кулгаш яздара дола хьалаш.

Из дац, ма дарра аьлча, хІанз дош къоастаделга дІакъовла, переговораш тІехьашкахьа юхаяха цхьаннена а могаргдац, яхалга. Бакъда, дош къоастаделга дохадара бехктокхам шоашта хьатІаэцаргбола паччахьалкхенаш е политически деятелаш хургба аьнна хета безам бацар. Хьаькъал котдаргхиларах теш тхо.

Афганистанера тхай эскар арадаккхара дош оттадаьдар КПСС XXVII съезде а.

Из яр тха хІанзара политически уйла, тхона кердача тайпара хІанзарча хапара дуне гуш хилар. Цунца тха чІоагІде безам хилар В. И. Ленингара, 1921 шерарча эггара хьалхарча советско-афгански договорагара овла хьабоагІа дикача лоалахойи дикадар лареи традицена тхоаш тешаме хилар. Афгански общества хьалхалаттача наха кхета а дир, тІа а ийцар машаре цхьана дахареи вІаши пайдане нийсхонца цхьана къахьегареи хьокхам итташ шерашка гойташ хьайоагІача тха лоалахарча паччахьалкхенашта юкъе машари сатеми хулга цІена ловш тхо долга.

МоллагІча а тІема конфликто бІехьергья бІарччача районера атмосфера, цу мехка ший балеи зулами тІаоттадарал совгІа, лоалахой састем боабеш а кхерам тІатосаш а хьал оттадергда. Цудухьа тхо моллагІча тІема конфликташта духьала да. Тхона хов иштгача позицеш тІа афгански кулгалхой а латтилга.

Цу дерригне, ховш ма дарра, президент Наджибулла керте латта афгански кулгалхой къаман барт бара патриотически реалистически политика а хинна дІаэттача политически наькъа кхы а кІоаргагІа уйла е баьхар. Дувцар да майра а къонахчал дола а гІулакх: герз юкъедоаккхалга дІадаккхара болча тІахьехамах хинна ца Іеш, коалиционни правительство хьаяр, оппозицеца, цунца правительствана духьала тІом лоаттаберашца. кхыметтел доазал дехьа а болаш мятежникий гІулакхашта кулгалдеш, доазол дехьарча паччахьалкхенашкара хьанйдеча герзацеи тІема техникацеи уж Іалашбеш болчарца а Іаьдал цхьана декъар. Из предложени оттаьй конституционни полномочеш йолчеи мехка Іаьдал бе доаллачеи правительствас.

Къам барта дигара политика — из афгански оагІорахьара йоалаю керда политически уйла я. Из мела хилар дац, са чІоагІа, хьаькъал хилар да, шоай мехка тахханен а кхоанен а йоакхо еш кортамукъа, тешаме, бехктокхаме политически кулгалхой хилар да.

Къаман барт бара политико даьхача толамаша хІанззе а йиш хилийтай афгански территоре цхьадолча даькъ тІара советски эскар дІадаккха. ХІанз 13 афгански провинце советски эскар дац, хІана аьлча цига тІом ца бундаь. Дизза ала мегаргда: афгански лаьтта машар сихагІа ме отта, советски эскара аттагІа хургда дІадаха.

Къаман барт бара политико Афганистане машар хилар мел дезачоа политически кІийле кничъяьй. МалагІа машар? Афгански халкъа шийна безар. Кура, кортамукъале еза, майра, ший кортамукъалеи ший лоІамеи хилар бахьан дуккхача бІаьшерашка къовсам лоаттабаь афгански халкъ, президента Наджибуллас ма аллара, политически даькъе дукха партеш, экономически даькъе дукха укладаш хилара кІийлен тІа болча ший мехка да хиннад, долаш а да, хург а да.

Афганцаша шоаш къоастаергья кхыча паччахьалкхенашта юкъера бухсоццаш йола шоай мехка статус. Афганистан хургья ший лоІамера, кхычарех дІа ца кхета, нейтральни паччахьалкхе. Фуд хІаьта, тхо раьза хургда тхай къулбехьарча доазонашка иштта вола лоалахо хилара.

Советски эскар арадаккха доладарца дийзача дешаца яшханза яргйоацаш я кхы цхьаькхане хьакъехьара тха позици: Афганистане керда, коалиционни правительство хьаяра гІулакхаш чакхдаларца, вешта аьлча къаман барт бара политика чакхъяллалца дІаяхьарца дувзаденна дийтеш эскар арадаккхар. Тхона хетачогІа, дувзаденна дац.

Барт бара кхыйола оагІонаш, царца чурча гІулакхашта юкъе ца лелхара гарантеш а йолаш, советски эскар арадоаккхача теркал яр цхьа гІулакх да. Цунна юкъе дакъа лоацаш я тайп-тайпара паччахьалкхенаш. Укхаза хьоахаде доагІа, тхона хетачогІа, дош политически къоастадара юстара латта йиш йоацаш я лоалахара Иран а.

Къаман барт тоабари коалиционни правительство хьаяри кхыдола гІулакх да. Из цІенца чура афгански дош да. Из афганцаша шоаш мара къоастаде йиш яц, ловча хилба уж тайп-тайпарча, кхыметтел вІаши духьала йолча лагерашкара болаш а. ЙоагІаш йолча переговорашка дакъа лаца декхарийла я Советски Союз, яхаш, тхога хьакъодадича, кхыметтел кхоалагІча паччахьалкхенаша а, оаха чІоаггІа а къаьгга а ях: из тхона ма дувца, из тха гІулакх дац. Шун гІулакх а дац из.

Кхы а доккхагІа тІемаш хургдац-теш советски эскар дІадахачул тІехьагІа? Хургдараш дувца доагІий-хьогІ, бакъда, иштта событеш ца хилийта йиш хургья, нагахьа санна хІанз шоай вежараштa духьала тІом бераша йоагІаш йола позици а лоаце, маьрша вахар дара ма боаггІара юкъе а болхе. Нагахьа санна хьаькъало яхар а ца деш, фанатизм увча уйлашта уж тІехьабоале, цар духьалъотта безаргба афгански халкъа мехка машар оттабара дикка лакхбенначa лоІаман цун чурча гІулакхашта кхы юкъе лелхаргйоацача паччахьалкхений декхараштеи. Женевски декхараша дІакъовларгда шоай лоІам тІа тІема низаца дерригa халкъ даккха гІертарий арахьара новкъостал тІадара наькъаш.

Нагахьа санна эшаш хуле, цу этапе ВІашагІкхийттача Къамий Организаце, Кхерамзлен Совета таронех пайда эцара уйла е а тарлу.

ХІанз Афганистанерча тха кагийча нахах, тха бІухоех. Цар цІена кхоачашду шоай декхар, шоаш кхо ца беш а майра а.

Тха халкъо доккха сий ду тІема гІулакх Афганистане де дезаш хиннарий. Паччахьалкхено Іалашду хьалхарча даькъе царна дика образовани лулга, дукха безаш бола болх хулийталга.

Майра тІом беш Афганистане байнараш тхона даим дагалаттаргба. Партийни, советски органаш декхарийла я байнарий дезалий, дулхахцІех барий, кхоачарбарий йоакхо е ,теркалбе, дикадар де.

Юххера а, Афгански шод хьабаьста баьлча, цо эггара кІоаргагІа влияни ергья кхыча регионални конфликташта.

Нагахьа санна, вай тІагІертта соцаде гІерта, цу хьакъехьа кІезиг-дукха ка яьнна а дола, сихдаь герз хьаделга адамаш хьаьрдаьнна ахка долхалга дале. хІаьта регионални конфликташ адамлен дегІ кІалдута цІий уха човнаш я.

Лаьтта массанахьа уж тайпа кхераме моттигаш я. Царех хІараяр духххьала из тІаккхаьчача халкъий лазар хинна ца Іеш, Афганистане, Гаргарча Малхбоале дале а, Иракеи Иранеи тІемца дувзаденна дале а, Къулбехьен Африке, Кампуче, Центральни Америке дале а, — дерригача халкъий лазар да.

Мала котвоал цу конфликташка? Цхьаккха а валац, герз дохкараш, халкъий иразд доадарцеи бала тІаоттабарцеи тоадала а рузкъа Іоаде а гІерта тайп-тайпара реакционни, экспансионистски гІозараш мара.

Афганистане дош политически къоастадар регионални конфликтай зІи дикка йохаеш хургда.

РСД-и РМД-и дІаяхарах баьча барта тІеххьа герз дІадаккхарах еча а е лерхІача а переговорий кІийлен тІа дІахо боккха гІа баккха аргІа отташ санна, Афганистане дош политически къоастадара тІехьа хІанззе а эттад: цунна тІехьа малагІа конфликт дІайоаккхаргья?. яха дош. ХІаьта уж боккъонца хург а я.

Массехк шера ерригарегиональни конфликташ дІаяха кхоачамболлаш болча бехктокхама, политически лоІамеи чІоагІалеи потенциал я паччахьалкхений а халкъий а. Цун духьа болх бе боагІа. Советски Союзо ший низ кхобергбац боккха лоархІам болча цу гІулакха.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА

«Сельхозхимия» яхача Грозненски районни производственни объединенера шийтта трактор я «Атагински» совхозе хургдолча ялата лард йоллаш. Коммуниста Кадыров Мовле кулгалдеча № 1 йолча баьцадараш кхедеча отрядо хьажкІаш дІаюврг1йолча кхай тІа дІатессай 16 эзар тонн органика. Шеболча механизаторий низаца хІара дийнахьа № 2 йолча шурий-товарни фермера кхай тІа хьатІаоз 500—600 тонн кхо. Отряд вІашагІтехай дикагІа болча механизаторех, боккъонцa болча энтузиастех.

Механизатораш шоайла яхье баьннаб. Балха лакха хьокхамаш гойт. Хьалхале лелаечарна цІе вымпелаш тела, ахчан премеш хьожае лаьрхІад укхаза.

Балха масал гойташ ба лакха говзал йола механизатораш вежарий ПискаевгІар Андарбеки Сайд-Хьасани, Хаджиханов Хьасан, Жамбураев Турко, Хамзаев Абу. 80 тонн норма йолча цар дийнахьа кхай тІа хьатІаоз 90—110 тонн кхо. Дика болх беш ба механогрузчика тІа вола Абдурзаков Ислам, бульдозерист Юнусов Гани. Кхашка хьаена органика дІахьа йоаржаеш ва из. Атагинцаша кхетаду, ханнахьа кхай тІа удобренеш дІатовсе, хьувкъам боккхагІа хургболга.

С.-М. ЯСУЕВ.

ДА ВЕЛАЛУРГВОАЦАШ...

Іалаьмате ийрча сурт дар Сунженски района «Победа» яхача колхоза шурий ферме сона бІаргадайнар. Дувцарах атта саг тешаргвоацаш, бІеха яр ферма коа. Ког мел баьккхача хоттах, кхох хьаІайна гувнаш дар. Машин меттел, гІаш а атта дІа-хьа вохалургвоацаш колд я масса метте.

Из дерригa а дицделар, делкъийга коа арадаьха хьайбаш бІаргадайча. Декъача мара дацар царна хьалхашка уллаш. Геттара бІеха дар уж. Тамаш е езаш хІама дацар из: екъача ког Іоловза моттиг яцар.

Иштта йирча сурт дар хьайбай помещенешка хинар а. Тоха са доацаш шийла яр царна чу. Корех, наІарех цахаддаш мух бар чухьекхаш.

Ерригача хьайбай помещенешта юкъе, эша хьал цхьа бахьан долаш я, ала мегаргйолаш я кагий Іаьсий чудоахка цхьа телятник. Цхьабакъда, хьауралаттар тамаш йолаш, селла ди доацаш да цу чу доахка зІамигa Іаьсий.

— ДикагІа яр ер помещени а йолаш да-кх тха гІулакхаш, — йоах дуккхача хана денз цу ферме болх беш йолча Хасиева Хьаьде. — ДІааларах саг тешаргвоацаш воча хьале да тхо. Цхьаккха а кхоачам бац укхаза. Новраш, кІир етта щеткаш, иштта кхыбола цхьацца гІирс тхоай ахчах ий а беш хьакхухь оаха. ДукхагІйолча хана кІир а цІагІара хьакхахьа езаш хул. Помещенешка кІир оахош етте а, цхьабакъда, цох тхона хьалуш хІама дац. Сона хац шоана, шуга фу аргда.

— ТІеххьарча ялх-ворхІ бетта цкъа вайнаваац сона колхоза кулгалхоех тхо долча вена цхьа саг. — Хаьде аьнначоа тІатох ферма болхлочо С. Нальгиева. — Цхьа саг вац укх боахаме тхона эшар фуд, е оаха фу ду хьожаш. Іаламате ледара да доакъара гІулакх. Иштта мара кхоачам бац кхы дІахо мел эшачунна а. ТІаккха тха болх дІагІоргба, аьнна хетий шоана?

ХІанз дувцаргда вай ферме беча болхах. Йоккха я цун коллектив. Везткъа сагах латт из. Цун хьокхамаш ди тІехьа лохлуш мара, лакхлуш дац. Къаьстта во къахьийгар хьайбаш леладераша дІадахача шера. ПланагІа 1460 тонн йоагІача, паччахьалкхенга ехка шура 1180 тонн мара хиланзар. 1839 килограмм мара яцар цхьан Іаттагара яьккха шура, планагІа 2350 килограмм йогІача вац йоккхача ферме. Цунца цхьана, тахан арча дийнахьара цар балха хьокхамаш-м гуш да. Ялх килограммага кхоачаш хилац цхьан Іаттагара йоаккха шура, 7 килограмм яккха езача. Лоацца аьлча, е дІадахача шера а, е укх шера а дикача оагІорахьа белгалдаккха мегаргдолаш цхьа хІама дац ферме.

Мишта вІаштІехьбаьккхаб ферме гойтара — агитаце болх? Цу хаттара а жоп дала саг хиланзар ферме. ХІана аьлча, из болх укхаза е хІанз а бац, е хьалха баьб аьлча теша хала а да. Хьакъоастаяь помещени яле а цІе уголок яц, аьнна ала йиш я майрра. КорагІа чухьежача гуш дІаьхха цхьа доккха истоли кагденна ши гІанди мара ца гуш, цІе уголок я яхаш цхьа тиша цІалг да, тІа чІега а теха латташ. Из а бІарга ца дайча хала дац. Малав цу дерригнех бехке? Цу хаттара укх тайпа жоп делар ферма заведующи волча Хайров Къурейша:

— Паччахьалкхена хьайбай продукци йохкара декхараш оаха кхоачаш ца дара бахьан, доакъара кхоачам ца хилар да. Цу хьакъехьа со ца латкъаш моттиг яц. Колхоза правленега, парткомага, боахама керторча специалисташка дуккхаза кодабаьб аз из бала. Бакъда, тхона эшачун сагота волаш цхьа саг каравагІац сона. ЦІе уголок чухургйола помещени вІаштІехьяккха, яхаш дуккхаза дийхад. Цох хІама хулаш дац.

Цо дувцачох цхьадараш-м нийса хила а мег. ХІаьта а, цхьаькха доагІа укхаза: ферма коа лостам бе, хьайбаш леладерашта эшар фуд ха дезар малав, боахама кулгалхой ба, е из ше? Нийса хургда аьнна хетт, новкъоста Хайрова цу деша кІоаргга уйла йича. Укх сахьате укхаза гуш долча кхоачамбоацарашка диллача, хІанзалца шоаш хьадаьр а дика даьд ферма къахьегамхоша.

Наггахьа болхло вац ферме ше хьадаьри дІахо де дезари фуд ховш. ТІаэцанза да социалистически декхараш. Оттаьяц дикагІбола къахьегамхой морально, материально белгалбахара мероприятеш. Вешта аьлча, хІама дац дІахо коллектива болх дикагІа вІаштІехьбаккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, хьокхамаш совдахара даь. ТІаккха, вІаштІехьдаргда аьнна хетий шоана, цу коллектива пятилетка кхоалагІча шера 1470 тонн шура паччахьалкхенга йохка? ВІаштІехьдоале доккха хІама да. Цхьабакъда, теша хала да.

М. МУТАЛИЕВ, тха соб. корр.

Перестройке хьалхалаттараш

В. И. Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоахача Грозненски заводе дикагІча оагІорахьа белгалйоалаш я АВТ-2 яха установка. Цун коллективо даим а тІеххоачашду ший социалистически декхараш, дика лелаю технологически процессаш.

Установка коллективе къаьстта белгалвоалаш ва воккхагІвола оператор Степахин Михаил. Ханна къона вале а, укхаза къахьегача юкъа гІорваьнна говзанча хиннав цох, из ва кагирхой хьехамча, производстве хьалхалаттар. Хьинаре дакъа лоац Михаила общественни вахаре а.

Цхьабакъда, къаьстта из белгалвоаккхар да цо кхоачашдеш дола керттера цхьа декхар. Массехк шу да Степахин Михаил коммунистически къахьегама школа пропагандиста дублер вола. Парте, правительства решенеш наха дІайовзийташ, хьинаре вахаре позици хилара уж оарцагІбоахаш, хІанз мехка шерра еш латтача перестройка маІан а чулоацам а царна дІабовзийташ я пропагандиста метта ше висача хана цо еш йола занятеш. Дукха дувц цо укх тІеххьарча хана ше еча занятешка боахам лелабара кердача экономически формай чулоацамах, уж юкъейоалаярах хьахулача пайдах. Наха атта а дика а кхетадергдолчча тайпара царца дувца хов Степахин Михаила, цудухьа наха везаш, цар сий деш саг а ва из.

СУРТА ТІА: воккхагІвола оператор, пропагандиста дублер М. Степахин.

Р. АУШЕВА сурт.

Яхьа дневник

ЛаьрхІар кхоачашду

Дика йовз вай республике Назрановски района «Назрановский» совхоза доаркай С. Хаматхановайи М. Темерхановайи цІераш. Дуккхача шерашка къахьегама толамаш доахаш хьабоагІа уж. ДІадахача шера итогех районерча доаркашта юкъе йоаржаьяча социалистически яхье хьалхара ши моттиг яьккхай цар. План а социалистически декхараш а дикка тІеххоачаш а деш, хІара бетташ болча Іаттагара 4481 килограмм шура яьккхай С. Хаматхановас. Цул дукха тІехьайнсаяц М. Темерханова а.

Дика чакхдаьккхад шу цу боахамерча доаркаша К. Амхадовас, Я. Дзауровас, М. Саговас, М. Евлоевас, Л. Кабесовас, Х. Салтомаковас, З. Амхадовас. Царех хІаране соахкара хьокхам кхо эзар килограммал тІех бе.

Дулхи шуреи даккхара планаш тІеххоачашъяра лоархІаме дакъа юкъедихьад цу боахамерча бежа Іуша А. Баркинхоева, С. Тумгоева, В. Оздоева. Хьинаре къахьегарца белгалбаьннаб Іаьсий леладеш бола Х. Костоева, М. Баднева, Ш. Газгиреева.

Дика хьокхамаш долаш болх баьб цар январь бетта а.

Деша дай бац

Доккхий декхараш латт Малгобекски района кхаш леладерашта хьалхашка. Уж кхоачашдара дика новкъостал дергда ханнахьа а ма эшша а органически минеральни удобренеш кхашка дІайоаржаяро. Цхьабакъда, тахан из болх Іалаьмате ледара лел.

Масала, укх шера хьалхарча квартале кхашка дІаяхьа езача 153 тонн карбомидах 70 тонн, 250 тонн нитроаммофосах 30 тонн, 243 тонн аммофосватах 50 тонн, 100 тонн хлористи калех 30 тонн мара дІайинхьаяц.

«Малгобекский», «Алханчуртский» совхозашка кІеззига дикагІа латт из гІулакх, хІаьта «Луч» яхача, ГІ. Ахриева цІерагІча совхозашка деш хІама дац. Цигарча кулгалхошта цкъа мо дуккхаза бІаргех-лергех даьхад удобренеш кхашка дІатовсар динза даргдоацаш хІама долга, бакъда дикалгахьа хувцалуш дац гІулакх.

КІезига дувцац укхаза минеральни удобренеш лораярахи лелаярахи. Цхьаь цхьан боахаме уж дІакІалъоттаеш кхоале яц. ДогІо лаьво йошаю уж, кулга цІена боацача наха дІакхухь, тІоадал тІалаттарах пайдана йоацача йоал. Дуккха эзараш сомаш денна хьаена уж хи чу баха кхера санна йов.

ХьагучогІа, гІулакх дІахо иштта дІадоде, ялат чуэцача хана кертах каетта езаргья укхазарча кхаш леладерий.

Посола баркал — вай мехкахочоа

КПСС Нохч-ГІалгІай обкоме дукха ха йоаццаш кхаьчар Йемена Халкъа Демократически Республикерча СССР Чрезвычайнии Полномоченнии Посола А. И. Рачкова, иштта партийни организаце вІашагІтехача парткома секретара, советски коллективий вІашагІтехача профкома председателеи НДРЙ-рча СССР Посольства экономически дешашта волча советникеи кулгаш яздаь письмо. Цу тІа йоах, посольства экономически дешашта волча советника аппарата поликлиника керттера лор волаш болх бе цу мехка хьожаваьвар вай мехкахо коммунист Хампиев Хасолта Ахьмад.

Цига болх беча юкъа Ахьмада дІахьекхад ше балхах дика кхеташ, лакха говзал йолаш специалист хилар. Цун сий а хам а беш, лоархІар из советски учрежденей болхлошеи вІаши гІулакхаш леладара объекташкарча советски специалистий группашкеи. Цо юкъарчал доаццаш дакъа а лоацаш, лакхача боараме дар НДРЙ-рча советски гражданашта медицински гІулакх делга, иштта дика бувзам лелабора моттигерча госпиталашкарча специалисташцеи кулгалхошцеи, дика вІаштІехьа а яьккха, болх беш я советника аппарата поликлиникера стационар.

Хасолта Ахьмада хьинаре дакъа лаьцад коллектива общественни вахаре, аппарата партийни организаце партбюро член хиннав, госучреждeней профсоюза ЦК, НДРЙ-рча СССР-а Посольства, экономически дешашта волча советника аппарата, советски коллективай вІашагІтехача профкома Сийлен грамоташ тийний цунна. Советско-йеменски вІаши юкъе леладу гІулакхаш дегІадоаладечеи чІоагІдечеи ший интернациональни декхар цІена кхоачашдаь вола дика специалист хьахаржарах шоай письмо тІа баркал аьннад НДРЙ-рча СССР Посольства кулгалхоша, советника аппарата, вІашагІтехача парткомои профкомои.

Экономически дешар — массанена

КЕРДАДАР КІОАРГАГІА ДОВЗАРА

ЦІаккха ца хиннача тайпара чІоагІа лоархІам болаш да хІанз къахьегама коллективашка экономически дешар кхетамца вІаштІехьдаккхар. Из дувзаденна да уж шо-шоашта финансировани яреи йиззача хозрасчетеи системага яьнна болх бе йоланрца. Цу даькъе Грозненски консервни заводе малагІа балхаш ду? — аьнна хьаьттар аз цу предприяте директорга Мушаилов Эрсен Михайловичага. Цо аьлар:

— Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи системага тха коллектив ялалехьа дуккха хьалха дІадоладир оаха экономически дешар. Цу гІулакха кхо группа вІашагІъеллар. Хьалхарча групперча инженерно-технически болхлошца, гІулакхерча нахаца, коммунисташца экономически занятеш а еш, уж дІакхетабир аз кердача хьисапе доалдар предприятена а паччахьалкхенна а пайдане гІулакх долгах. ХІаьта шоллагІча групперча Іалашони сбытеи служба болхлошца, бригадирашца, цехий, сменай начальникашца экономически дешара занятеш чакхъяьхар са заместитела Эльжаркиев ТІахІира. КхоалагІча группе предприятерча производственникашца, заводской лабораторе болхлошца экономически дешара занятеш йир заводской лабораторе заведующе Гагалов Исмаила.

— Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи система болхлошта кІоаргагІа йовзийтара экономически дешаро доккха гІо ду, — аьлар завода партбюро секретара В. Недвижаева. Занятешка ухараш дІаязбеш журналаш да ерригача цехашка. Еша езача лекцей, беседай тематика оттаьй. Кердача системагІа болх бе тхо доладенна цхьа бутт совгІа мара ха еце а, цу юкъа пхи-ялх темах экономически дешара занятеш хиннай инженерно-технически болхлошца, цехий, сменай кулгалхошца. ХІаьта цу занятешка ладуггІаш хиннараша шоай аргІагІа экономически дешара занятеш ю цехашка, сменашка, участкашка.

Январь бетта денз завода планово-экономически отдела начальника Г. Мороза яьй кхаь темагІа занятеш. ХІаьта завода керттерча бухгалтера У. Мадагова экономически дешара занятешка йийшай «Предприяте финансови резерв хьахилареи цунах пайда ийбареи порядок», «Материальни поощренеи соцкультбытеи фонд хьахилареи цунах пайда ийбелгеи» яха лекцеш. Укх деношка цига еша кийчъяьй «Коллективни подряд юкъейоалаеча де дезача балхий порядок», «Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи система хьалашка хьахиннача доходех пайда ийбара очередность» яха а кхыйола а лекцеш. Цхьа кІира дІадодац заводе 2—3 экономически дешара заняти ца хулаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ПЕРЕСТРОЙКА БIУХОЙ ХИЛА!

«КЪУВЛАЧОХ-ГУЧЧАХЬА»

ЯХА СТАТЬЯ ЮВЦ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА «ГЕРГАЧА ИСТОЛА» ТIА ГУЛБЕННАЧА НАЗРАНЕРЧА АХРИЕВ ГIАПУРА ЦIЕРАГIЧА «ЭЛЕКТРОИНСТРУМЕНТ» ЗАВОДА БОЛХЛОША

Перестройкас сиxдаьча вахара тIехьа ца дусаш, ди тIехьа дикагIа къахьегаш, тIадилла гIулакх бехктокхаме леладеш, уллувчарна масал телаш, тахан паргIатта садаьккхача демократе, гласноста яххача тайпара бакъбола никъ дIахьош хила деза вай — цун бIухой. Иштта чулоацам болаш я укх шера 5 январе оаха кепатеха Назранерча Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода слесаралекальщика, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата Котиев Ахьмада «Къувлачох — гуччахьа» яха статья.

Дог а лазаш дувцар цо коллектив йиззача хозрасчетага яьннача шоай предприяте дувлийтача кхочамбоацарех, шоай коллективе хIанз а бокъонца хоаца луча перестройка эргалонех, сих летача къаьнача оамалех.

Дуккхача моттигашка дIахезай Ахьмада оаз, тохадалийтад цо бокъонца шоай производства дай хила гIертача наьха дегаш. Шерра хьаллаьцад цун кхайкарал завода болхлоша. Царна лов шоай коллектив Наьсарерча болхлой класса флагман йолаш а района къахьегамхошта никъ хьехаш а хилар. Иштта из хилийта низ, таронаш, опыт йолаш а я цхьа эзари ах эзари совгIа саг чувоагIа из коллектив. Дукха ба укхаза кулг-говзал йоккха йола мастераш, творчески болх бе хов специалисташ. Лоацца аьлча, материальни а духовни, а потенциал йоккха я. Бакъда, цун низ дIа-хьа хьоабе, «сомабаккха», перестройка наькъ тIа из предприяти яккха эшаш дола оарц, хьнар, бокъонца дола юкъара денал тоъаш дац заводе.

«Тхо паччахьалкхено алапи доацаш дутаргдац» яхача хьалхарча оамалца къахьегаш дукха нах ба, бокъонца хац царна хано шоаш мичахьа буг, миччахьа соцоргба. ХIанз а сомабаьннабац заводa цхьабола кулгалхой а специалисташ а.

Из чулоацам болаш дар Котиев Ахьмада айдаьча дешаех лаьца укх деношка укхаза вIаштIехьда ь к к х а ч а «Гергача истола» гонахьа вIашгIкхийттараша даь къамаьл. Беседа дIайолаялехьа хьожаргда вай укх шера 1-ча январе денз ше-шийна финансировани ярен самоокупаемостен законагIа болх бе йолаеннача цу предприятес хьалхарча бетта баьча балха итогашка а дIадахача шеро дитачунга а.

Укх шера январь бетта планах 2 млн. 420 эзар сома маьха изделеш арахеца езаш яр завод. Арахийцараш 1,5 млн. сома мара яц. ГоспнемкагIа чакх а яьнна, потребителашка дIакхаьчараш кхы а кIезигагIа я.

Кхоачашъяьяц нормативно - цIена продукци арахецара задани, хIаьта культурно-бытовой гIулакхашта эша товараш арахецара планах а лоархIаьяц из.

Болхлошта дIадала алапи кредитагIа деннад завода.

ЧIоагIа яц дIадахача шера заводо йита экономически кIийле а. Дуккхача эзарий сомий маьха продукци йисар ара ца хецаш, цхьаккха тайпа план кхоачашийннзар.

Геттара кIалдисар коллективни договорах йола поставкаш елга. Цунга диллача йиъ тайпара электросверлилкаш, кхаь тайпара гIишлон — отделочни машинаш, кхыйола изделеш дIаяхьийта езаш яр завод потребителашта. ХIаьта дIаяхьийтараш: цхьан тайпара яь сверлилкаш, шин тайпара заточни машинкаш, шин тайпара угольникашн мара хилланзар. Кхоачаш ца даьча цу заказаша доккха зе дир завода, 1 млн. 300 эзар сом гIод текхар цо.

Фу дар керттердар

Корреспондент: — Сурт гуш ма дий. Фуд новкъадар? Цу ден тIа мишта кхьчай завод?

Б. Гагнев, завода директора заместитель: — Тха гIулакхаш юхадетта бахьанаш тахан хьахиннадац. Дикка ха йолаш лазар да из, хIанзчул пхи-ялх шу хьалха лаьрхIача тайпара оаха тхоай болх вIаштIехьбаьккхабаларе укх хьала тIа кхоачаргьяцар завод.

Корреспондент: — Фу дар оаш пхи-ялх шу хьалха де лерхIаш хиннар? — ЗIанара гIозарч мо шоайла вIашагIа ма доахкий производства балхаш. ХIаьта, цу гIозараштa юкъе цхьадараш хул къаьстта лоархIам болаш. Царех кёрттера цхьа гIоз белгал а баь, цох гIорта лаьрхIадар оаха. Из дар комплексни хозрасчетни сквозной бригадаш хьаелга. Диззача шера болх бир оаха со се юкъе а волаш, цу бригадай структура вIаштIехьйоаккхаш, экономически расчеташ еш. ЧIоагIа беркате сурт дар хьагучадаьннар. Таханарча экономически перестройкана эггара чIоагIагIа эшар дар-кх. ГIадъухар оаха из система дIа мел йовзийтараш: министерстве а тха заводе а. Шевар раьза а хинна из гIулакх производствана юкъедахьа тхо долалуше, цIаьхха хувцавелар директор а кхыбола из гIулакх хьаллаца декхарийла хинна нах а. Фудар хиннар? Дехар деррига...

Корреспондент: — ТIаккха хIанз? ХIанз-м цехашка а участкашка хила езаш ма йий из система.

Б. Гагнев: — ХIанз а Iаяха цу хьакъехьа тIагIертта хьадеш хIама дац. Хьоаеш а яц из система. Хьалхабала, из гIулакх дIадоладе нах ма эший. Со цаI, е кхывар гIортарах меттахьа даргдолаш атта хIама мичад из. Кулгалхой, специалистий, цехий, участкай начальникий безам, уж мутIахьа хилар эшаш хIама да из.

Т. Халгуев, слесарь - инструментальщик, СССР-а Лакхехьарча Совета депутат: — Шоай хьаштдар ду цехий начальникаша. Царна езе — хозрасчет а подряд а хул, царна ца езе — хилац. Дирекцегахьара царна хоалуш цхьаккха шиш бац. ПаргIата хет укхаза уравниловкана, кIезигагIа къа а хьегаш, алапи дукхагIа ийдераштa. Болх бер, ца бер, брак ер, ца ер къоаставеш вац. ТIаккха «бIехача хи чура» аттагIа ма дий чкъаьрий лувца. Цехий начальникаша, мастераша шоай керттера декхар лоархI — фуннагIа даь а шоай продукци сихагIа завода подразделенешка йоагI-йоагIача дIакхетийтари цох доагIа алапи хьаэцари. Кхы уж сагота болаш хIама дац.

Бюрократизм, формализм дукха я тха заводе. Эггара хьалха дирекцех доахк цар овлаш. Мел ха я уж Бахьаудина ювцаш йола хозрасчетни бригадаш юкъ-юкъерча цехашка вIашагIйохка, фу хул-мукъагIа хьожаргдар вай, яхаш дирекцега дехарду. ДIахазац тха оаз. Тхоайла дIа-хьа дувцарал, эгIаз ахарал совгIа де хIама доацаш дус тхо, болхлой.

Н. Султыгова, литейни цехерча слесарийэлектромонтажницай бригада бригадир: — Тха бригада сендухьа йоагIаю хозрасчета тIа ца йоаккхаш? Мел эшар долаш ма дий, снабжени а во мича ю тхона.

Корреспондент: — Малав из дIадоладе дезар?

Н. Султыгова: — Тха цеха экономист Тумгоева Зина я.

Корреспондент: — ДIаргда-кх цунга.

Н. Султыгова: — Аьннадар аз. Лакхера дешар дийша я из, хIаьта а хац цунна из болх вIаштIехьбаккха. Цу хозрасчета гIулакх-м завода планово - экономически отдела начальника Гайсанов Микаила шийна а хац бокъонца.

Корреспондент: — Теша мегаргволаш да из, хIана аьлча экономически всеобуч миссел шун заводе тесса леладеш хIама дац.

Т. Халгуев: — Эггара чIоагIагIа эшача хана...

I. Балаев, конструкторски бюро начальник: — Директора заместитела Гагиев Бахьаудинагара дIамел иккха саг кIезига экономически знанеш йолаш ва: плановик, экономист, вар, воацар а. Са сай-м хIаьта а мичай уж. ТIаккха хала деций цу моча нахаца хIама эргадаккха а хозрасчета маIан кхетаде а.

Корреспондент: — Фу ала гIерт хьо, Iумар?

— Тахан тха заводе хьа мел йоагIа керда оборудовани, керда чоалхане станокаш, музеера экспонаташ мо, болх а ца беш латт. ХIана аьлча, цар тIа болх хьабе ховш саг вац.

Корреспондент: — Институташка дIахьожабе, вIалла цига ца хьожабой а, кхыча заводашка Iомабала дIа-хьа бахийта къона, дийша нах беций заводе? Юххера а царех тийша йиса езаш ма йий предприяти.

М. Евлоев, завода комсомола комитета секретарь: — Шортта ба къонабараш. Кхо бIаь совгIа саг ва, царех 145 комсомолец а волаш.

М. Гиреев, гIишлон - отделочни цеха начальник: — Къонабараштa шерра никъ хьабелла беза.

Корреспондент: — Завода цIерагIа дIахьожабаь дешаш а кхыча заводашка керда говзал Iомаеш а мел нах ба?

М. Гиреев: — Цхьа саг ва. «ВАЗ» яхача заводе дIахьожаваь электронни управлени йола станокаш Iомаеш Дидигов Бек-Хан ва. Кхы вац. Деша безам болаш, из говзал Iомае ловш а кIезига бац тхона юкъе, хIаьта шоашкара дIабаха йиш мичай цар. Директорас дIа а хьожабича мара.

I. Балаев: — ХьалхагIа система а йолаш леладора из гIулакх. Укх тIеххьарча шерашка дицденнад-кх.

Корреспондент: — Шун заводской технически библиотеке дIачуэттавар со. Технически литература шортта долаш да. Укх тIеххьарча хана арадаьнна керда книжкаш а нийслу цу чу: «Слесарни балхаш дара практически гIулакхаш» 2 экземпляр, «Фрезерно - расточни станокаш тIа ду балхаш» — 2 экз., «Фрезерни балхаш» — 2 экз. кхыдараш. Бакъда, дешаш а е цIагIа деша, аьнна уж дIахьош а саг вац.

I. Балаев: — Бахьан довзаш да. Цкъа-дале, уж знанеш царна шоай лоIамагIа эшаргйолча тайпара вIаштIехьъяьккха производство яц заводе (хозрасчет я аз ювцар, индивидуальни творчески къахьегам ба); шозлагI-дале, уж знанеш царна эшаргйолга дIахайташ, царна нах дIатIаувзаш инженерни служба а яц. ШишегIа лел из гIулакх. Из тIуралг леладу рационализаторашца а. Перестройка — революционни ха я. Бакъда, рационализаторий творчески хьаькъал лохденна мара, айлац заводе.

Корреспондент: — Iумар, цу хьакъехьа масал доаладича бакъахьдар.

I. Балаев: — Сайна хинначох лаьца дувцаргда аз. Куйбышевера ялх станок ера заводе массехк бутт хьалха, 600 эзар сом а денна. Аз яьххача тайпара, цар тIа хийцца болх хьабе ховш саг вацар, цул совгIа наладка а яь дIайолае езаш а яр уж. Из болх бе ховш а саг нийсваланзар заводе. «Экспонаташ» а хинна латтийсар сверлилкай редукторий корпусаш хьае аьнна ена станокаш. Телеграммаш а ухийташ, халла дехардаь уж хьаьча заводера наладчикаш бахкийтар. Массехк дийнахьа царна гонахьа а кхийста, кхы хIама а ца хинна уж цIабахар. Цул тIехьагIа боалабаьраш а иштта дIабахар кхы хIама ца дулуш. Станокаш шоаш лаьттача тайпара латтийсар.

Иицъяла йолаелар уж-м. ХьалхагIа касткаста хьоайора планеркашка. ТIаккха йитар.

Ше болх беча производствах дог лазаш хила ма везий массавар: болхло вале а инженер а. Цудухьа балха бокъонашка диллача сай гIулакх из деце (наладчик мичав со) а Iуйрийна, сайрийна биззача шин бетта цу станокий къайленаш Iомаеш, уж дIайолае гIерташ хьийзар со. Юххера а болх бе йолаелар станокаш. Наха болх бе керда моттигаш хилар.

Цкъа юхе гIолла тIехвоалаш директорага Тамасханов Хьажмурдага дош аьннадар аз. Из йист а ца хулаш леландаь, вицвенна хургва-кх ер, аьнна. Цу гIулакха сай гIадвахар дIахайта а цунга кхаъ баккха а венавар со сай IаьдалагIа. ВIалла ладувгIа а раьза хиланзар директор: «Хьа декхар да из», — аьнна кулг а лостадаь кабинете дIачувахар. Из да-кх шоана сага инициатива лархIар... Цу моча гIулакхаша дог лелхийт хьабеча балхах. ХIама дацар из масал цаI мара децаре.

Къаьнача оамалагIа

Корреспондент: — «ФуннагIдий а — план» яха къаьнара девиз хIанз а хийцца лелачоа тара хет сона заводера гIулакхаш.

З. Сагов, госприемка начальник: — Тара дац из-м, долаш да. Сона-м хезадац завода специалисто, кулгалхочо брак дукха яьй, изделеш во яьй, аьнна саг бехктокхаме эзав аьнна. Бакъда, план ца йича корзагIбоал! Цудухьа цеха начальникаша, мастераша оарцагIа а боахаш, вIалла ца хиннача тайпара овсаре къахьег болхлоша. Кхыметтел шоаттадийнахьа а боагIа шоаш хьабийхача. БоагIа хьабаьча балха дукхалга хьежжа хIанз а шоашта алапеш теландаь.

Корреспондент: — Укх кердача шера хьалхарча ах шера шоаш складе дIачуеннача продукцега хьежжа подразделеней коллективашта алапи тергдолаш гIулакх вIаштIехьдаькхад заводе. Банке цхьа сом дац завода. Банк раьза хиннай цу вай ювцача юкъа завода болхлошта алапена лаьрхIа кредит дала. Цудухьа, укх массехк бетта болхлошта Iаяха хоалургьяц шоашта хьатIаэтта хала ха. ДIахо дувца Iа, Закре.

З. Сагов: — Цу гIулакхо пайда бергбац. План хIаьта а вета а кхоачаш мича ю заводо, цу тIа хьаеш йола изделеш а ахаш складашка йита езаш хул, брак хилар бахьан долаш. Масала, январа хьалхарча ах бетта механически цехо хьаьча 23 эзар комплектах 15 эзар мара пайдана йолаш хиланзар. Иштта брак ю кхыча цехашка а.

Корреспондент: — Из брак хиллал хилча, потребителашка дIа а ца кхоачаш дика болх беций? Цхьаккха рекламаци ягIац хIанз потребителашкара ма яхий оаш.

Б. Гагнев: — Хьана йоах рекламацеш ягIац? Рекламацеш уха а ух, оаха гIод а текх, хьалха мо дукха ца текхе а. ДIадахача шера 354 эзар сом делар потребителашта гIода лаьрхIа.

Браки производственни эстетикеи

Корреспондент: — Харц хургдац шун заводa цехашкара производственни эстетика дика яц аьлча. БIеха, ийна я массанахьа а. Балха новкъа деций из?

У. Балаев: — Из Iа аьлча дагавера сона массехк шу хьалха тхоай заводе хинна керттера инженер — Брагинский. ЛаьрххIа кIай пахашк лелайора цо киса. Из яр цун бIехалцIенал хьахьокхаш йола ший тайпара барометр. Нагахьа санна станока тIа гIолла цо из хьал-Iо хьекхача дом е бIеха хьатта цох хьатIалате, ерригa завода хаззал халахетар оттадора цо. Завода радио чу гIолла кхайкавайтар «нувхийла», «демийла» воалла цеха начальник, мастер. Сатирически пенгазеташ тIа боахийтар бракоделаш мо. БIехача станока тIа, бIехача моттиге хьаяь издели брак йоацаш хила йиш яц. Хьаэцаргья вай, масала, электросверлилка чу вай увттаеш йола зIамига шестеренка. Микронашца юсташ хьаю из. БIехача пIелгашта юкъе еллача а массехк микрон IотIаккхет цунна. ТIаккха бIехача моттиге Iойнллача? Даьтташа хьалйизача? Кхозза лаьрххIача раствораца йила йоагIача, вIалла ца йилача? Иштта бIеха йола уж хьавIашагIа а хетте, бIехача станока тIа, бIехача кулгашца царна церташ яха волалу станочник. Иштта яьха церташ массанахьар а цхьатарра хилац, бIарга Iаяха хоа ца лой а. Из брак чу а увттаеш, сверлилкаш арайоах.

Корреспондент: — Сона дагадоагIа, хIанз баьде, ийрча йолча инструментальни цехе чкъаьралгаш чу а лелаш бассейн хинна, станокашта юхе зизаш лаьтта, сийрда басархьекха, кIай кIир теха пенаш, кораш, наIараш хинна. ХIанз цу хозала лар а яц укхаза гуш. КIоагаш а доахкаш, мазуташа хьалдиза да ийнаш.

С. Бузукашвили, автоматически станокий наладчик: — Чертежал цхьа микрон совгIаэшаш йоацаш массайолча параметрах хьа а яь, оаха кхыча участкашка дIахо балхаш де дIаяхьийта моллагIа оатхал, кIезига-дукха хинна а, брак йоацаш хилац. Бахьан: помещенешка бIеха хилар (изделеш чуйола яьшкаш — бIеха, уж Iоехка моттигаш — бIеха). Станокаш тишъеннай. БIарга хоа ца лой а, болх беча хана эг, нормал е чухьнахьа, е тIех хул цар тIа хьаяь изделеш.

Корреспондент: — ТIаккха ремонтникаш уж станокаш малагIча хьале я ца ховш ба, тоае а хьажа а мегаций царга?

Л. Шадыжев, станокашта ремонт ю слесарь: — Ха а хов, довза а довз станокашкара хьал. Тхоай хурдаь тоа а ю. ХIаьта а тха де хIама доацаш дукха моттигаш нийслу: дIаоттае цIена оатхалаш хилац. Тхоай заводе хьае йиш яр-м хьайора оаха. Укхаза хьае йиш йоацаш, кхычахьара хьатIая езаш а дукха нийслу. Масала, дукха ха я станокашта эггара чIоагIагIа эшаш йола втулкаш йоацаш тхо хьувза.

Iалаьмате дукха ахча а денна ийца ена «ОВ-1», «ОВ-2», яха башха-дика ши станок латт механически цехе. Инструкце тIа яздаьд: цар болх беча хана цахаддаш цхьа температура хила еза помещене чу, аьнна (18—20 градус йIовхал). ХIаьта уж ара йIайха хилча — йIайха, ара шийла хилча — шийла хулача цехе латт. ТIаккха параметраш нийса хургйий цар?

Б. Тимурзиев, инженер - технолог: — Цкъа наладка а яь дIайолаяьяр, аьнна, далац станокашцара гIулакх, къаьстта цIенаярашцара. ХIара денна кулг тохаш, ший параметраш тIара уж ювлий хьожаш хила беза наладчикаш. Дайрий шоана укх деношка хиннар. Тхьовра Балаев Iумара йийца редуктора корпусаш еш йола цIена станокаш дIайола а енна, хоза болх беш яр. ТIаккха брак е, параметраштa отклоненеш е йолаелар уж. Бахьан — юхе наладчик ца хилар, царга ладувгIа, хьажа ховш цу тIа болх бераш ца хилар. Вайна из халехьа мел брак яьй цар, мел зе даьд? ТIаккха наладчик а цхьа Боголов Дауд мара мичав вай ерригача заводе. Иштта телхаю-кх вай станокаш а оборудовани а. Иштта хургдацар из нагахьа санна, станочникий алапи цар хьаьча изделей дукхалга хьежжа а ца телаш — дикалга хьежжа теларе. НормагIа боагIа гув хьаIоа а баь, чувахача ваьнав станочник. Станок болх беш еце а висац из алапи доацаш.

Учет—хозрасчета ткъамаш

Корреспондент: — Производства «кизга», оал учетах. Оаш мишта леладу шоай «кизга»?

ТI. Халгуев: — Во леладу. Учетал эсалагIа лелаш цхьаккха хIама дац тха заводе. Болхлоша фу ду — кабинеташка багIараштa хац, кабинеташка багIараша фу ду болхлошта хац. Кулг-оамалах бу оаха болх, баьдеча дагIаш санна. Хац тхона, коллективо, хIаьта къаьст - къаьстача бригадаша, цехаша, участкаша, 10 дийнахьа е бетта, квартале мел болх баьб, малагIа декхараш латт завода хьалхашка. ХьалхагIа, дагадоагIа сона, завода радио чу гIолла хьакхайкадора: заводо селхан мел продукци арахийцай, хьалха малав, тIехьа мала висав, коллектива вахаре кердадар фуд. рекорд хьана яьккхай. Вешта аьлча, деррига а ховра тхона. ХIанз Iа дIахаьттача кхыметтел бетта план заводо мишта кхоачашъяьй а хьаала ховш дукха хилац болхлошта юкъе.

С. Бузукашвили: — Учет яра цхьа дика гIулакх дIадоладаьдар тха механически цехе. ХIара станочникага ший маршрутни лист яр. Ше болх баь ваьлча, ОТК тIахьожамхо хьа а вийхе дика-во яраш къоаста а йий, цу листа тIа дIаязйора цо. ТIаккха, дIахо обработка е дIайохийтача цу изделешца из каьхат а дIадодар. Цо а иштта ше болх баь ваьлча дIа а язйий, кхычунга дIалора. Иштта уж изделеш складе кхаччалца царна тIехьара ялацар из маршрутни лист. Приписка е йиш хилацар цхьанне: согара дIайолаенна эзар издели, уж 5—6 операцех чакхйоале а, дуккхача наьха кулгашка кхоаче а, шоаш йолчча тайпара эзар хила ма езий. IотIатохе а гуш хургда, тIера йоахе а ховш хургда. Кулга цIена боацача наха новкъа хинналга дарий а хац — цIаьхха дижар из гIулакх, яйна дIаяьлар маршрутни листаш. ХIанз деррига ийна да, цхьаккха учет яц.

Б. Гагнев: — Учет — тха эггара лазаш йола моттиг. ДIахатта цеха, участка начальникага: оборудоване единица массий шун цехе, фу мах болаш я уж, мел ха я цар болх бу? ДIахатта: издели хьаеш хIара операцега мел мах дIабода? Ховргдац царна цу хаттаршта жоп дала: цу хьакъехьа хьадеш цхьаккха хIама дац производственни участкашка. Нормативни маьхаш ца хилча хала ма дий зе мичахьа хул, пайда мичахьа хул ха. Хьаэцаргья вай лакхе йийца шестеренка. Заводе хьаеш 26 кепиг мара дIадодац цунга. Уж хьаеш 18 фрезерни станок латт заводе. ХIаьта Москвана гаьна йоацаш уллача цхьан заводе хьаяйт оаха уж хIаранех 1 соми 50 кепиги телаш. ХIана яйт? Станокаш талхандаь, цар брак ендаь.

Н. Султыгова: — Электрически шнурех дехка мIараш оаха дIакхухь г. Орджоникидзе никела хий даккхийта. Дукха ха я аз завода дирекцега из хий доаха ванна вIаштIехьъяккха тхона, яхаш, дехар ду. ХIама хулаш дац. Цудухьа дуккха совгIа мах а телаш, хало а озаш де дезаш да тхо из вIалла чоалхане доаца гIулакх. Сона-м хац цу ахчан сел камаьрша тхо хIанад.

Пайда ца лу ахча

Корреспондент: — Iамо Iоаду, хий тоатолгаша дIаудалу оал. Сона хеташ, уж зене тоатолгаш доагIачул дуккха дукхагIа да шун. Хьачу доагIачул дукхагIа дIаух кассера ахча. Масала, духхьал номенклатурни заказай план кхоачаш ца ярах 1 млн. 300 эзар сом гIод текхар оаш дIадахача шера.

Б. Гагнев: — Бакълув хьо. КIезиг-дукха уйла а яь, тхо тохаделча Iалаьмате дукха пайда боацаш, сага бIарга ца гуш улла ахча корадоагIаргдар тха цехашкара. Аз-м бегаш биц. Хьаэцаргья вай, завода тахан вIалла эшаш йоаца моральни а физически а тишъенна оборудовани. Хетаргахьа, 2,5 млн. сома маьха хургья из. Кхычахьа (района предприятешта, совхозашта) накъаргйолаш дукха тайп-тайпара машинаш, станокаш, кхыйола оборудовани я заводе «металлом» мо мара ца эцаш уллача цу оборудованеца.

Корреспондент: — ДIайохка мегаций из, уллаш хилча доккха зе а ма лой шоана цо, амортизационни мах а боахаш?

Б. Гагнев: — Цу гIулакха оарцагIвала а хьалхавала а, дIа-хьа ведда из оборудовани маьхалъяккха а саг везаций? Дог лаза дезаций? Эггара хьалха са, директора, кхыча тха бехктокхамеча наьха? ДIааьлча а хьоахадича а из теркал деш саг а вац.

Корреспондент: — Завода гира мухь Iобаккха безача, оаш-м кхы а IотIа ма беттий, наха совъяьнна оборудовани хьа а ийеш. Грозанерча «Красный молот» яхача завода па эшаш хинна станокаш ийцай, йоах, оаш 100 эзар сом хиллал а денна.

Б. Гагнев: — Ийцай. Лакхера распоряжени кхоачаш ца йинча доала мича доал тхо. ДIахо аргда аз. Саг цецваллал таронаш я тха заводе. Болх беш а ца беш а цу аз йийцачул совгIа дукха оборудовани я цехашка, цу юкъе Iа ювца «Красный молотера» енар а йолаш. Инвентаризаци а яь хьежача, цо нийсса ах ца эшаш хургхиларах дог тийша ва со. Из дIа а ехка, юхейнсача оборудованеца кхаь сменагIа болх боре (дагардаьд аз) 15 млн. сом гаргга хилийта йиш йолаш дар тхо тхоай кассе. Хьажал, лакхе йийца 18 фрезерни станок латташе, цу мо йолча станокаш тIа уж шестеренкаш московски области хьаяйт оаха 6-за дукхагIа мах а телаш.

ТI. Халгуев: — Наха, кхыча коллективаша пайда хургбола моттигаш лех, оаха тхоай ахча дIакхувс. Дуккхаза хьоадаьд аз: воашта дукхагIа ахча хьатIа а доагIаш, наха чIоагIа эшашагIа йола продукци, изделеш арахеца йолае вай, аьнна. ХIама хулаш дац. Москвера воагIаш барзкъаш хьалъухкаду цхьа кIарг денадар аз: цига атта корадоагIаш а дац из. Из хийцца хьаде йиш йолаш да тха цехашка. Теркал динзар дирекце из а. Кердадар дIадоладе, эргадаккха хала да тха заводе. ДIайоалаш яц бюрократизм. ХIанз хозрасчето фу дергда хац тхона, цунна кийчо оахоша ца яьндаь. Иштта тхога ца хоатташ ера госприемка а. Цудухьа цо оттадаьча халача хьалера хIанз а хьалдаланза да тхо.

Корреспондент: — Аз кхетадечох, перестройкага хьежжа эргавала, хувцавала ца ловр юстар вала: кулгалхо вале а специалист вале а, никъ бита болх бе ховрашта а ловрашта а, яхалга да-кх из.

А. Оздоев, инженер-технолог: — Иштта да. Перестройкана новкъа ба меттахьара баха йиш йоаца консерватораш.

Х. Местоев, завода профкома председатель: — Цхьаь цаI управленчески служба яц заводе доагIача тайпара ший декхар кхоачашдеш. Царех я хIанз, ше-шийна финансировани ярен хозрасчетен керда система хьатIаэттача хана, эггара хьинарегIа хила езаш йола экономически, планови, бухгалтерски, финансови отделаш. Хьалха хинна мелал дIаяьннаяц цар балха тIара, хиннабац царех бокъонца бола перестройка бIухой. Экономически реформа чулоацам, хозрасчета азбука хIара болхлочун сакхетамга дIакхачийта декхарийла йола уж службаш хIанз набарах йоахк. Уж сомаяха тохалуш дирекци а яц, цу юкъе со а волаш. Хьалхавала декхарийла вар хьалха а воалаш, цхьа барт, цхьа уйла йолаш тхо дIа ца долхе гIулакх хургдац оаха леладечох, моллагIа механизм юкъе йоалайой а. Кабинетни балха стиль дIаяьннаяц тхох.

Корреспондент: — Коллектив а ма йий ший советага гIолла юххера дош ала йиш йолаш.

Б. Гагнев: — Низ а ба, ала-дувца шортта а да. Укх деношка мара вIашагIъеллаяц из. Цун председателалла со хержав. Хургйолча хьалхарча цун заседане дувца деза дешаш белгалдаьд оаха. ХIаьта а директор, партбюро секретарь а воацаш йинча нийса мича хургья из яхаш, юхаувзалуш да тхо. Директор могаш воаца шоллагIа бутт ба. Вож отпуске ва.

Выводаши предложенеши

«Гергача истола» тIа гулбенначар даь къамаьлаш а завода цехашка сайна хезачун наха дагадоаллачун а маIан а деш, массехк вывод е а предложенеш юкъеяхьа а лов сона.

Цкъа-дале, завода управлене лакхерча эшелонашка а еш, перестройкас яххача тайпара эргалонаш ца йинча яргйоацаш йолга гуш да.

ШозлагI-дале, хьоае е еза коллективе хIанз а теIа йоалла демократии гласности. Доал майрра ший бе долла деза коллектива совето. «Ловса» еза массайола управленчески службаш, отделаш. Цехашка эшашвари ца эшашвари малав хьежача а бакъахьа хет; наха шоаш хьа а къердаду из. Чуийнна болх беш, шоаш хьадер тешаме а дог лазаш а дечарна халахет урагI а хьежаш, киса кулгаш дехка лелараш шоашта нийсса алапеш ийдеш.

КхозлагI-дале, ховш да хIараваp производства да хила декхарийла волга (болхло а хьаким а). ХIаьта а цхьа да ца хилча варгвац.

ДиъазлагI-дале, гуш яц заводе цIенхаштта оарцагIъяьккха йола партийни влияни.

Юххера а. Шоай завода сий айде, цун гIулакхаш тоаде кийча ба нах.

— Ер шийтталагIа шу да аз укхаза къахьега. — Укхазара пенсе ваха дага а ва, — аьлар Халгуев ТIахIира. — ТIаккха сел езача предприяте гIулакхаш во лелаш сай цIагIара бала из болаш санна новкъа да сона. Иштта хет соца болх беш боахкараштa а. Бокъонца бола перестройка лидераш мара хIама ца эшаш коллектив я тхаяр.

Иштта да бакъдар.

Къамаьл дIаяздаьр М. ЗАНГИЕВ, тха соб. корр.

ЗАКОН МАССАНЕНА А ЦАI ДА

Правоохранительни органий болхлой республикански совещанера заметкаш

Перестройка хьалашка милицена, суда, прокуратура хьалхарча этапе карагIдаьнначох, пайда ца эцаш йисача таронех, хьатIайоагIача хана кхоачашде а дезаш хьалхашка латтача декхарех дийцар укх деношка хиннача правоохранительни органий болхлой республикански совещане.

«Законность а правопорядок а чIоагIъяра хьакъехьа республика правоохранительни органий балха еча перестройках» йола доклад йир НГIАССР-а прокурора А. И. Ростова.

ДIадахача шера чурча гIулакхий органаша, прокуратура, юстице баьча балха итогаш еш, докладчика белгалдаьккхар, из структура эргаяьккха тоаяреи кадраш дIа-са нийсъяреи, профилактика еча, бокъонаш телхаераш гучабоахача, керда балха формаши методаши лахара, коммунистически морала нормаш телхаерашца къовсам лоаттабара ха яр из, аьнна. Кадрашта аттестаци яро, халкъа судахой хьахаржаро, воча болхлоеха мукъадовларо, уж цIеначa нахаца хувцаро новкъостал дир болх белггала тоабе.

Цу дерригне а кIезиг - дукха республикера морально-психологически хьал тоадаьд.

— Цхьабакъда, правоохранительни органаша беш бола болх таханарча дIадехарашка хьежжа бац. ХIанз а цар балха эффективность лакхъяьлга хьахьокхаш дола хаьдда хувцамаш хиннадац, — аьлар А. И. Ростова, — наха паргIата бахара а дика къахьегара а новкъарле еш долча тайп-тайпарча негативни гIулакхашца къовсам лоаттабеча дикагIа хьокхамаш даха таро ялара тIадерзадаь де дезараш кхоаччам хиллал дац.

Бакъда, законность а порядок а лораеш ха тIа латта органаш юкъегIорта эшаш йола проблемаш тоъам болаш яр, перестройка еш хиларо кхы а чIоагIагIа хьахьекхар уж. Совещане доакъашхоша къаьстта чIоагIа теркам тIаэзар республике квартираш дIа-хьа екъача социальни нийсхон принципаш телхаелга юкъера дIа ца даьннилга, къахьегамах дола законодательства телхаделга кIезиг ца лулга, дукха квартираш йовхалга, социалистически рузкъа лечкъаделга. ТIеххьарча хана дукхагIа хиннай нах боабеш, човнаш еш моттигаш, кIезиглац автомашинаш лечкъаелга, наькъашка автотранспорто зуламаш делга, дIадаьннадац кхыдола кхераме зуламаш.

Фу бахьан да правонарушенеш кIезиг ца ялара? ХIанз а дIаяланза я правоохранительни органий балхацара къаьнара оамалаш, харцахьарча хIамашца тIатеIIа къовсам ца лоаттабеш, лоадам боацачоа тIехьабувл, болх бу алийтар духьа. ЛеррагIа къестадац дешаш, цхьайолча хана юстара бIарахьежаш а моттигаш хул. Иштта тIеххьарча хана лаьгIбеннаб маларцеи алкоголизмацеи лоаттабу къовсам. Менна а болаш соахка даь зуламаш 4,8 процент дукхагIа да хьалха хинначул. Маларaш доахилга кIезиг а ца луш, тIа-тIа шерлуш доагIа. Из зулам дIа ца далара керттера бахьан да профилактически болх эсала белга, нарушенеш яьраш бехктокхаме ца увзилга. Масала, соахка Ленински районе тIехьадаьккха молаш ва аьнна 300 саг белгалваьккхав, хIаьта царех 130 сага теха гIод хьа ца токхаш дисад.

ХIанз а кIезига яц боахама доал ца деш, къоалаш деш йола моттигаш. ДIадахача шера 4 миллион сом совгIа приписакаш яьй республике, хьайбаш гIорала дайна, доакъара кхом ца беш даь зе дуккхача миллионашка дIакхоач. ХIаьта дукха бий цох бехктокхаме эза нах, фу ду даь зе юхаметтаоттадара? Тахкача гучадоал района прокурораша де дезар ца делга. Масала, Сунженски районе бIарчча шера дийцадац къоал дарах дола цхьа дош.

НГIАССР юстице министра И. Албастова критика йир Грозненски а Урус-Мартановски а районий прокурораштеи РОВД болхлоштеи къоалашта никъ бехкара цар эсала болх барах. Цхьайолча хана шин сома а мах боаца ялат е ча лочкъадаьд аьле уголовни гIулакх хьадола а дий, из чакхдаллалца тIехьа лел, органий болхлой, аьлар цо. Цунца цхьана бIаргагац дуккхача эзарий сомий маьха деш латта зенаш, уж зуламаш деш бараш бехктокхаме ца озаш бус.

ГIулакхаш вIаштIехьадоацилга хьахьокхаш дар совещане къамаьл даьча дуккхача юристаша дийцар а. Чакхдаьннача шера МВД а прокуратура органашка а къоалаш дарах, растраташ ярах 1671 материал хьачуеннай. Царех ахнел совгIа яраш теркаме ца эцаш йисай, зуламаш даьраш уголовни бехктокхаме ца озаш бисаб. ДукхагIча даькъе кIал лард а яц цу гIулакха: каьхаташ доагтIача бесса кийчдаь дац е следстви тIагIолла яьй, аьле бахьанаш доах.

НГIАССР чурча гIулакхий министро П. Чернышева критика йир республика прокуратурана шоашка дIачуенна материалаш цхьацца бахьанаш а доахаш, МВД юхаухийт, аьнна. Соахка цу тайпара 121 материал юхаера, уж къестаеш эзараш балха денош доадаьд. Прокурорски следстви е еззача тайпара ца яьлга хьахьокхаш дукха масалаш доаладир цо. Хьаэцаргда вай цхьа гIулакх. Шийтта саго тешал дуларо Усманова кхаъ ийцаб, яхаш. Цхьабакъда, Заводской прокуратура болхлоша из бехкеве бахьан дац, аьле гIулакх дIакъовл. Цхьа ха яьннача гIолла юха а гучадоал из кулга цIена воацилга. Октябрьски района прокуратуро цунна чувалла 7 шу суд яьй, боахам хьа а боаккхаш.

Дукха ба вай республике къа ца хьегаш, ца даьр дуаш бола нах. ТIеххьарча шерашка уж балха юкъеоза гIерташ дукха къахьийга дале а, хIанз а ира латт из проблема. Совещане дийцар балха боацача наха дукха зуламаш делга: зуламаш даьчарна юкъе хIара пхелагIа вар царех ва.

Милице болхлоша де дезар дац уж общественно-пайданерча гIулакха юкъеозара, балха оттанза баргбац, аьнна официально хоам бича гIулакх доалаш санна хет. Балха вац аьнна бIарчча шера республике бехктокхаме эзар 20 саг мара вац, официально хоам баьчул тIехьагIа а балха ца отташ Iийнав 84 саг. Старопромысловски, Заводской, Назрановски, Ачхой - Мартановски, кхыча районий прокуратура болхлой хьежабац шоай районашка тунеядстваца къовсам лоаттабелга дIадехаш дола законодательство мишта кхоачашду.

Дика болх биц аьнна критика йир республика Лакхехьарча а халкъий а судашта. ДIадахача шера суда лакхехьарча инстанцешка 85 приговор хийцар е дIадаьккхар. Бокъо йоацаш юхаухийт кхы тIа а тахка аьле цхьадола гIулакхаш, е дIакъовл зуламхой бехктокхаме а ца озаш. Уж кхоачамбоацараш да Старопромысловски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински, Ленински районий халкъа судашка. Старопромысловски суде соахка февраль бетта денз къоаста ца деш улл къиза хулиганство лелаяьча бIарччача тоаба гIулакх. КIал кIийле а йоацаш, кхоза из гIулакх юхаахийтад судахоша Н. Яновас, В. Морозовас, диазлагIа чудалча а дош къоаста ца а деш, юхадайтад халкъа суда председатела Р. Донсковас. Республика Лакхехьарча суда бехкагIа ца дувцаш тIехьадоах Сунженски мехлесхозе спирт лочкъадарах дола дош а.

Совещане чIоагIа критика йир республика ОБХСС служба балха а. Дукха да укхаза кхоачамбоацараш, формализм. Кхааш ийдаьд аьнна 7 материал гульяьяр МВД органаша, цхьабакъда, кхо саг бехктокхаме ца озаш висар зулам дарах состав яц, аьнна. Уголовни бехктокхаме ца озаш бус дукхагIа мах баьха торговле болхлой. ХIанз а дIадаьннадац наркоманеца дувзаденна зуламаш делга, хьагучабахац из дохьаш дохкаш бола нах.

Совещане къамаьл дир Малгобекски городской халкъа суда председатела Б. Оздоева, Заводской района прокурора Г. Киселева, Гудермесски ГОВД начальника З. Хизриева, МВД отдела начальника Ш. Гавгаева, кхычар. Цар дийцар перестройка еча хьалашка болх эргабаьккха тоабанза баргбоацилгах, зуламаш гучадаха керда формаши методаши лаха езаш хиларах.

Совещане дакъа лаьцар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Бокова, республика Министрий Совета председатела М. Керимова, КПСС обкома секретара В. Алехина.

Л. ИЗМАИЛОВА.

ДОЗАЛ ДЕХЬАРА

НИЙСАРХОЙ

Цкъа цхьан дийнахьа Моравске — Будеевице яхача городока центральни майда тIа цхьацца хIаманца шоайла тара леста бIаьш нах гулбелар. Уж берригаш а 1924 шера баьб. Цу нийсархой вIашагIкхетара истори гаьннара хьадоагIаш да.

1944 шера январе Моравске — Будеевицера цаI ах эзар ткъо шу даьнна кагий нахи мехкарийи Германе болх бе дIабигар. Царех цхьабарий байдда цIабахка вIаштIехьдаьлар, хIаьта вожаш 1945 шера мае мукъабаьхар. Уж цигара цIабаьхкачул тIехьагIа берригача мехка гIолла дIа-хьа бахар, цхьабараш дешаш, вожаш керда социалистически Чехословаки хьалъеча болх беш бар. Цу хана денз итташ шераш дIадаьннад, цхьабакъда царех хIаранена йицлургйоаца лер йисай цар чIоагIал техкача ялатеи хини санна доттагIала а мах бе Iомабаьча, даймехка а боацаш даьхача бетташа.

Цу событей доакъашхочо Готовый Освальда берригаш юха вIашагIтоха лаьрхIар. Цун идея хьаллаьцар моттигерча къаман комитето. 1984 шера, шовзткъа шу даьнначул тIехьагIа уж вIашагIкхийттар ткъо шу даьннача хана шоаш даймехкара дIабигача моттиге. Цига венавар 700 гаргга саг. БIаргех хий а дувлаш хьежар уж юхь тIара хувца беннача новкъосташка. Мел дега-гIозале. гIайгIане дагалоацамаш дар цига.

ДIадахача шера кхоалагIа вIашагIкхетар хилар. Сийлен памятника хьалхашка веновкаш ехкачул тIехьагIа митинг хилар. Къамаьлаш даьраша дIадахачох, долчох, хургдолчох дийцар. Цхьабакъда. цига керттера яр цхьа уйла — из унзара хIама кхы хила йиш яц, хIаране шийна мел могар де-деза машар лорабара, яхаш яр.

— Оаха лайнар, — из тха кхел хинна Iац, из къонача ноахала дIадайзача бакъахьа дола истори да, — йоах Коуржилова Власта. — Тхо цу ханара документаш, письмош, дневникаш, дагалоацамаш гулдеш да. Уж къастача книжка тIа арадаргда фашизмал котдаьнна 45 шу дузаш. ХIаьта цу документаш тIа — Иван, Владимир, Вера... яха эрсий цIераш нийслу.

— Эггара хьалха Германе вIашагIкхийтар тхо советски нахаца, — йоах Зденек Мацке. — Тхо баракашка дахар хIара комнате 16—20 саг а волаш, оаха 12 сахьата къахьегар. Цхьабакъда, тхогара хьал фашисташа Германе болх бе хьабоалабаьча СССР-рча тха нийсархой чул дикагIа дар. ХIаьта аз дувцаргдац тхоаш долча заводе хьакхийлача Дахау яхача концлагерерча советски узникех. Уж массаза меца хулар, надсмотрщикаша царна низаш дора. Цкъа тха бараке эрсе кхаьчар. «Новкъостий, маьхк я!» яхача цо дийттача цIогIо сомадаьхар тхо. Тхона советски нахаца гIулакх леладе бокъо лацар. Цхьабакъда тхох цхьаккха кхера валанзар. Оаха тхоашка мел хиннар хьагул а яь цунна дIаелар. Из даймехкара посылкашца тхона кхухьийташ хинна цIагIа хьаяь маьхк яр. Из эрсий новкъост тхо долча бийсана массехказа вера. Цхьабакъда из чIоагIа кхераме дар.

— ТIаккха тхо духхьал заводе хьалхе а моттигаш вIаштIехь а яьха советски доттагIашта лаьрхIа маькх дIаехка доладелар, — дIахо дувц Коуржилова Властас.— Уж цхьацца хIаманца тхона гIулакх де а баркал ала а гIертар. Масала. оаха маькх ютача моттиге цар тха мехкарашта лаьрхIа шоаш хьадаь пIелгех доахкаду гIозараш дутар.

— ХIаьта цкъа цхьан бийсана со эрсий бараке хьийхар, — йоах Зденек Мацке. — Из кхераме хIама дар, цхьабакъда со цига ваха дехке валанзар. ЦIендаьша бокъонца дола концерт оттадир. Эрсий, украински, белорусски иллеш доахар. Со цецваьккхар советски наьха моральни чIогIало. Низ барах кIалбиса, моцала, лача дIакхаьча бола уж коталонах тешаш бар. Советски новкъосташта геттара йоккха дега гIозале хулар фронтера хIара хоам. Радио чу гIолла а кхыча къамех болча тIем тIара плен боалабаьчаргара а тхоашта фронтерча хьалах хайнар дIа а яздеш маькхаца цхьана дутар оаха цар дешаргдолаш. Тхо цу халача тIема шерашкара тхоай советски новкъостий вахара хьал мишта эттад хар ловш дар?

Из хаттар дагадоалар Моравске - Будеевицера вIашагIкхетара дуккхача доакъашхошта.

— Са чIоагIа безам бар сай неш Чернюк Вера хьалаха. Тхо Болингена юххерча Биту яхача городоке цхьана болх беш дар, — йоахар сога дехар деш Шагайова Боженас. — Сога да оаха 1944 шера 17 июле цхьана даьккха сурт. Сона хов Вера Винницки областера хинналга, из лаха гIийртай со, цхьабакъда, хIанз а вIаштIехьдаьннадац. Нагахьа санна укх вIашагIкхетарах Iайха кепатохе са адрес язделахь: Чехословаки. 68762 Долни-Немчи, цIа 399. хIаьта иштта маьре яхалехьа лелаяь тайпан цIи — Юрженчакова. Мича хов Верас ер газета тIа дийша а дийша ше йолга хьахойтий а. Из сона йоккха дега - гIозале хургъяр.

Боженай дехар кхоачашду аз, со теш цун дагардар кхоачашхургхиларах, цу шерашкарча событей кхыболча доакъашхоша - кIарцхалаш долча аьшка саьрга дехьарча ший тайпарча концерта «артисташа», чешски мехкараштa хоза хIамаш яьча говзанчаша, чешски маькха чам дагабоагIараш шоаш болга хьахойтарг - хиларах.

Николай ГОРЛОВ,
АПН соб. корр.

Прага.

ИНДИ. Уж кагий нахи мехкарийи Джавахарлал Неру цIерагIча Делийски университетерча эрсий тохкамий Центра студенташ ба. Дукха шераш да цига эрсий метт хьеха. Центре дийшабаьннараш болх беш ба практически Советски Союзаца эйхха бувзам болча мехка ерригача университеташка, тайп-тайпарча учрежденешка, йовзаш йолча торговии промышленнии центрашка.

М. КАПУСТИНА сурт. (ТАСС).

СПИД ТIАТЕIАД

Спид Мексикана тIатаIаш да. ХIанз сага эггара кхераме дола лазар хинна дIаязваь мехка 700 саг ва. США-л, Бразилел, Канадал, Гаител тIехьагIа СПИД кхийтта цамогаш нах хиларагIа пхелагIа моттиг лоац Мексикас. Юккъера лаьрхIача цамогаш бола нах 25 шерагара 45 шерга кхаччалца ха йолаш ба. Царех дукха а дукхагIбараш маIа нах ба.

— Нагахьа санна тахан хулача тайпара нах цамогаш хуле, тIаккха диъ шера СПИД-о 22—32 эзар мексиканец вургва, — аьлар унахцIено лораяра министерства эпидемиологически тохкамий кулгалхочо Хосе Лунис Валдеспинос.

НАРКОТИКАШЦАРЧА КЪОВСАМА 300 МИЛЛИАРД ПЕСО

Наркотикашца шерра къовсам а болабаь, Мигель де ла Мадрида правительствас цу гIулакха 300 миллиард песо гаргга ахча къоастадаьд, из хьакхайкадир кепайоазон викалашка Мексика оборона министерства секретара инарала Хуан Аревало Гардоке.

Цо иштта белгалдаьккхар хIанзарча администраце доалдеча хана эскаро 256 эзарнел совгIа марихуанеи 3 эзарнел дукхагIа маки дIаяккхар. Уж хьийкъача, царех 400 тонн наркотикаш яргъря. Цу хана дIаяккхар 4 тонн совгIа кокаин а.

Наркотикашта духьаларча къовсаме операцеш еча хана эскара доакъоша йохайнр самолеташ Iоховш - гIотташ йола къайлагIара 200 совгIа моттиг, хьальцай 67 самолет, 1940 автомобиль, 36 эзарнел тIех стрелкови герз, наркотикаш хьаеши йохкаши, хинна 20858 мексиканеци 116 доазол дехьара гражданини правосуде органашка дIачувеннав.

КОЛЛЕКТИВА ТОЛАМАШ

ТIеххьарча пхе шера де карагI ца даьннар дир соахка Ачхой - Мартановски района «Лермонтовский» совхоза хьайбаш леладераша. *Кхоачашйир пачхахьалкхенна* шура, дулх дIадалара планаш. Из толам баккхийтар я эггара хьалха Къахьегама ЦIеча Байракха орден лелаеча коммуниста Янурсаев Iале кулгалду шоллагIча ферма коллектив. Кхаь шурий фермана юкъе яьржача социалистически яхье котало яьккхар цо. Котало яккхарах луш йола совхоза карара кара тела ЦIе байракх хадданза цу фермага я. ХIаьта цун коллектива балхах, Янурсаев Iалех къаьстта а дувца доагIа.

Пачхахьалкхенна шура дIаялара цхьайтталагIча пятилетка план диъ шераи ялх беттаи кхоачашйир цо. Дика дIайолаяьй карара пятилетка а. Масала, цун хьалхарча шера планал совгIа ши бIаь итт килограмм йолаш, 2410 килограмм шура яьккхар хIара кхоабача Iаттагара, цул а дукхагIа — 2426 килограмм соахка а яьккхар.

Иштта хьаьнала къахьега из коллектив вIашагIъеллар эггара хьалха цун заведующи ва. Цо юрта боахаме болх бу ткъаьи ялхайтта шу да. Юххьанца «Лермонтовский» совхоза бухгалтере балха вахар из. Цул тIехьагIа 1973 шера Коатара-Юртарча ферма заведующи хилар. Цу хана денз цига къахьегаш хьа а воагIа.

Цу юрта ше вахаш воландаь, дика бовзар цунна ферме болх беш бола нах. Ховр царех дукхагIбараш къахьегара тIера болга. Цхьабакъда, балха хьалаш во долаш ка ялацар планаш кхоачашъе, къахьегама дисциплина телхаеш а нийслора каст-каста.

Лоаццача хана уж кхоачамбоацараш дIадаха дезаш дар. ХIаранега ладувгIа, цун бала кхетабе, эша новкъостал де кийча хиларах везавелар коллективана керда заведующи. Ферма болх тоабе духхьал шийна цхьаннена могаргдоацалга а ховш, дукхагIа дагавувла ваьлар из толашагIа, опыт йоккхагIа йолча хьайбаш леладерашца. Цул совгIа Iуйрийна сецца хьалха боагIача дояркашца хьа а воагIар, массарел тIехьагIа мара цIаводацар. Цудухьа цун сий де, цо аьннар кхоачашде баьлар нах. Цунца тоаелар дисциплина, чIоагIбелар наха юкъера барт.

— Азчул дукхагIа тха ферме болх баь саг вац хIанз. Янурсаев кулгалде отталехьа ялх заведующи хувцавелар. ХIаьта из санна вар хиннавац царна юкъе, — дувц хьаьнала къахьегарах массехказа орденашцеи медалашцеи белгалъяьккхача Iаьсий леладеш йолча Арсанова Арубикас. — Балха тIа хIаранегара доагIар хьадехаш, шиш болаш ва из, цхьаннега а озабезам ца беш, массанеца цхьатарра, нийсхо еш ва. Тхоца, ферма совета юкъебоагIарашца дага ца воалаш, болх тоабара тIадерзадаь цхьаккха гIулакх чакхдаккхац. Iали ферме валлца хьайбаш леладерий балха хьалаш тоадара бала болаш хиланзар цхьаккха а. ДукхагIдола балхаш кулг кара дора, болх баьлча салаIа, Iай чуваха вIоахвала йиш йолаш моттиг яцар.

Чура кхо, нувхаш арайоахаш, доакъар дуллаш, доаханна хий моладеш ду балхаш механизмашца чакхдоах хьайбаш латтача ерригача корпусашка. Детташ дола доахан шин помещене латт. Царех хIаране чу хий дIоахдара, божа беттача хана хиланза баргбоаца гIирс лоаттабара дояркашта хьакъоастадаь цхьацца цIа да. Доаханна доалдара эшар кийчдеча хана паргIатта болх бе йиш хул наьха, чухьа йIайха я.

Мукъа болча хана цIеча уголоке салоI цар. Цига да керда газеташ, журналаш, тайп - тайпара ловзараш, телевизор, радиоприемник, лакха пандар.

Эша литература а долаш хоза кийчъяьй атеиста, хьайбаш леладечун миIангаш, и. кх. дI. Района а совхоза а кулгалхошта тIехьара ца воалаш, из деррига вIаштIехьдаьккхар Янурсаев Iали ва.

Дояркаша хIара дийнахьа йоаккха шура дIаязъеш график а я цIеча уголоке. Цу тIа даьча йоазоно хьахьокх хIанз хьалха Къахьегама Сийлен кхоллагIча степена орден лелаю Гандурова Тамара йолга. Вешта, соахка баьча балха итогех ферме яьржача яхье котало Ибрагимова Бирланта яьккхар. Цо хIара кхоабача Iаттагара 2684 килограмм шура яьккхар.

Хьокхамашка диллача цул дукха тIехьабисанзар дояркаш Гандурова Тамара, Цахаева Туса, Дибирова Зура, Сосламбекова Тамуса, къона Сулейманова Аьсет. Шура яккхара план кхоачаш ца еш цхьа доярка а йисанзар.

Уж толамаш даха царна, шеко а йоацаш, доккха новкъостал дир скотникаша Джабраилов Мустапас, Хучбаров Мусхана, хьайбаш латтача корпусашта доакъар хьатIакхухьача тракториста Ильясов Руслана, кхычар.

Геттара дика къахьег Iаьсий леладераша Арсанова Арубикаси Янурсаева Лидаси. План 400 грамм йолаш 600 граммал дукхагIа Iасилга дулх тIа ца кхетийташ ди дIадахийтац царех хIаране.

Хьехамчал дар норма а хинна дIаэттад цу ферме. Шоай говзал дIа а луш, къонагIбараш болх бе Iомабу опыт йоккхагIа йолча дояркаша. Масала, цхьан хана Гандурова Тамара Дебирова Зурас Iомайир, хIаьта хIанз Тамарас Сулейманова Аьсет Iомаю.

Совхозе оттаяьча яхьа условеегIа доахан Iангара доахача юкъа бетта хIара кхоабача Iаттагара ши бIаь килограммал дукхагIа шура яьккхача дояркана ахчан преми лу. Январь бетта баьча балха итогегIа премеш йоагIаш ба лакхе цIераш мел яьха дояркаш, хIаьта иштта Довлетмурзаева Тумиша, Садулаева Деши. Цу толамца уж даькъалбувцаш, цар сийна язъяь яр тхо цу ферме долча хана цIеча уголоке хьалтеха яьлла «Молния».

ЛурчогIа хинначул дукхагIа дале а, хадданза рационага хьежжа кхоабаш хьайбаш Iангара дахара кхоачам болаш дац дIадахача шера Iалашдаь доакъар. Соахка февраль бетта санна доаханна луш дола из кIезиг а деш, хувца мегаш я рацион укх шера а.

Тоъам хиллал доакъар дац, яхаш, кулгалхой бехке а беш, такхкалча Iе мегар цу хьалашка цхьабараш. Иштта багIа Iемабац цу ферме. Долаш дар хьайбаш Iангара даххалца тоъаргдолаш хьожаде, цун кхом бе гIерт. Из гIулакх толаме чакхдаккха йиш хулийтаргйола тароэш а лех хадданза. ХIаьта царна уж кора а йоагIа.

Масала, дояркашца, скотникашца дага а ваьнна, хьайбаш кхоабача цхьа керда хIама юкъедоаладаьд Янурсаева. Доаханна йоагIа концентраташ бардаца э а еш, худара хьисапе муж кийчбу ферме. Хьалха, дIадала шортта доакъар хиннача хана, деттачарна а дахка кийчденнараштa а цхьатарра лора из. ХIаьта хIанз алхха деттачарна мара лац. ХIана даьд цо из иштта? ГIулакх миштад аьлча, дахка дезденнарашта башха пайда биц иштта кийчдаьча доакъаро, хIаьта деттачар лу шура дикка тIакхетийт.

Бардах концентрированни доакъар а тохаш, худара хьисапе муж совхоза доакъара цехе кийчбу. Боахама халкъа контролерашта гучадаьлар из хьабеш, технологе дIа ма деххара, цунах концентрированни доакъар ца тохалга. Цу тайпара кхоачамбоацар кхы нийс ца далийтара, хIанз хIара дийнахьа графикагIа цехе беча балха тIахьожам лоаттабеш, боахама ерригача фермашкара кулгалхоех, специалистех цхьацца саг хул. Из гIулакх а Янурсаевна дагадеха юкъедоаладаь да.

Иштта социалистически рузкъа кхоам бара, болх тоабе аьттув луча таронех ма хулла дикагIа пайда эцара хадданза йоакхо еш хьайоагIа из коллектив а цун кулгалхо коммунист Янурсаев Iали а.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: «Лермонтовский» совхоза шоллагIча ферма дояркаш (аьрдехьара аьттехьа): Г. Гандурова, А. Сулейманова, Т. Сосламбекова цIеча уголоке салоIача хана.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

Подряда — шерра никъ

ХЬАДАЬР ГУШ ДА

Сунженски района В. И. Ленина цIерагIча колхоза 11-ча пятилетка шерашка пачхахьалкхенга баьцадаараш дохкара план 50 процент а кхоачашйицар. ХIаьта из колхоза экономикана чIоагIа Iаткъар.

1986 шу долалуш колхоза правленеи парткомеи цхьана яьча заседане баьцадаараш кхедеча дезала подряд юкъейоалае лаьрхIар. Цхьабакъда, колхозхоша из решени раьза боацаш тIанийцар. ХIана аьлча, къахьегам вIаштIехьбаккхареи алапена стимулировани яреи йола прогрессивни формаш башха йовзацар царна. ТIаккха боахама кулгалхошеи специалисташеи шоай масалца дезала подряда совленаш дIахьокха лаьрхIар. Эггара хьалха договор даьчарна юкъе бар колхоза председатель, паркома секретарь, керттера агроном, кхыбола специалисташ. 1986 шера 110 гектара тIа баьцадаараш дIадийра, царех подрядагIа 52 гектара тIа, вешта аьлча баьцадаараш дIаде хьакъоастадаьча лаьттах 47 процента тIа. Дезала подрядагIа доалдеш хиннача кхашкара дика хьувкъам баьккхар. Масала, цхьан гектара тIара юкъера лаьрхIача 286 центнер томаташ чуийцар, хIаьта подрядагIа а доацаш вешта баьцадаараш хьалкхедаьча кхашкара 138 центнер. ЦхьайтталагIча пятилетке укхаза гектара тIара юкъера лаьрхIача 109 центнер мара баьцадаараш чуэцацар. Цхьабакъда, 1986 шера дезала подряд юкъейоалаяр бахьан долаш пачхахьалкхенга баьцадаараш дохкара план тIеххкоачашйир, е планах 1700 тонн йохка езача 1770 тонн ехкар.

Хьалха дезала подряд юкъейоалаялехьа дуккхача организацешкара оасар деча, хьувкъам чуэцача новкъостала нах беха безаш хулар. ХIаьта хIанз, царна корта бетта ца безаш, цу балех даьннад тхо.

ХIанз наха рационально пайда эц шоай мукъача ханах, иштта шоай бераш къахьега Iомаду, хIара килограмм продукцена тIехьа къовсам лоаттабу. Колхозхой тийшар дезала подряда дукхагIа бокъонаш лулгах.

Колхоза правлене хьалха санна колхозхошка 1987 шера кхаш леладара дIаэца яхаш агитаци е езанзар. Цар шоаш дийхар шоашта лаьтташ къоастаделга. Иштта деррига баьцадаараш дIадувш дола лаьтта дезала подрядагIа дIаделар. Цунах доккха беркат а даьлар. Масала, пачхахьалкхенга планагIа 1800 тонн баьцадаараш дохка дезача 1853 тонн дехкар. Хьалха тха продукци чакхйоахача предприятей кулгалхой раьза боацаш хулар, оаха дIакхухьийта баьцадаараш во хул, яхаш. ХIаьта хIанз дезала подрядагIа хьал а кхеяь заводашка дIа мел ухийта продукци стандартни я.

И. ХАЦИЕВ,
Ленина цIерагIча колхоза керттера экономист.

КНДР-е йовзаш я езаш а я. О Ын Бель таржам дича «Дото седкъа» яха цIи йола ворхI шу даьнна художница (сурта тIа). Ший ши шу даьлча денз традиционни къаман манера сурташ дехк цо ший говзалца цIи хеза художникаш цец а боахаш. Белгалдаккха доагIа, йиIига чоалхане композицеш хьалхе кийчо а ца еш майрра шийх тийша йолаш кхоачашъелга. ЗIамигача художника дехка сурташтa Москве кагирхойи студентийи Дерригдунен фестиваль йолча демонстраци йир, хIаьта уж массане безамца тIаийцар.

И. ЗАХАРЧЕНКО сурт. ТАСС.